

Mateusz Kościelniak

starszy specjalista w Biurze Rzecznika Ubezpieczonych, aplikant radcowski

Odpowiedzialność za zdarzenia medyczne – część 3 – katalog roszczeń przysługujących poszkodowanemu

W ostatniej części opracowania poświęconemu zagadnieniom prawnym związanym z wystąpieniem zdarzenia medycznego, postaram się przybliżyć rodzaje roszczeń odszkodowawczych, które mogą przysługiwać poszkodowanym w razie doznania szkody majątkowej bądź niemajątkowej na skutek wystąpienia zdarzenia medycznego. Oczywiście, zakres i wysokość roszczeń odszkodowawczych poszkodowanego uzależnione będą każdorazowo od okoliczności faktycznych występujących w danej sprawie. W niniejszym opracowaniu o charakterze informacyjnym, przedstawię ogólną charakterystykę roszczeń odszkodowawczych należnych osobom poszkodowanym.

Na skutek wystąpienia zdarzenia medycznego, poszkodowany może doznać zarówno szkody niemajątkowej jak i majątkowej. Roszczenia, które przysługują poszkodowanemu uzależnione są od rodzaju powstałej szkody. Za szkodę niemajątkową uważa się najogólniej rzecz biorąc krzywdę wynikającą z uszkodzenia ciała lub rozstroju zdrowia. Na pojęcie krzywdy składają się zatem cierpienia fizyczne w postaci bólu bądź innych dolegliwości oraz cierpienia psychiczne, straty moralne. Szkada majątkowa to natomiast każdy uszczerbek powstały w dobrach materialnych poszkodowanego. Na szkodę majątkową składa się rzeczywista strata (polega ona na zmniejszeniu majątku poszkodowanego, np. poniesienie kosztów leczenia, opieki osoby trzeciej) oraz utracone korzyści (spodziewane korzyści majątkowe, które uzyskałby poszkodowany, gdyby nie wystąpienie szkody, np. brak możliwości prowadzenia działalności gospodarczej na skutek wypadku, utrata kontraktu).

Rodzaje roszczeń przysługujących poszkodowanemu

1. Zadośćuczynienie

Podstawowym roszczeniem przysługującym poszkodowanemu w razie doznania szkody niemajątkowej jest zadośćuczynienie. Wyróżnić należy jednak zadośćuczynienie w razie rozstroju zdrowia (art. 444 w zw. z art. 445 § 1 k.c.) jak i zadośćuczynienie z tytułu śmierci

poszkodowanego przysługujące najbliższym członkom rodziny zmarłego (art. 446 § 4 k.c.). Należy również zaznaczyć, że najbliżsi członkowie rodziny zmarłego przed dniem 3 sierpnia 2008 r. mogą dochodzić roszczenia z tytułu zadośćuczynienia na podstawie art. 448 k.c. [Stanowisko takie wynika z ugruntowanej linii orzecniczej Sądu Najwyższego.](#)

Roszczenie o zadośćuczynienie za krzywdę bądź śmierć najbliższego członka rodziny ma charakter jednorazowy, kompensacyjny. Powinno ono stanowić przybliżony ekwiwalent pieniężny za doznane przez pokrzywdzonego cierpienia psychofizyczne, krzywdę, utratę radości z życia. Zadośćuczynienie powinno ułatwić poszkodowanemu przezwycięzenie ujemnych przeżyć psychicznych.

Ustalenie wysokości zadośćuczynienia na etapie przedsądowym zależy w praktyce od uznania podmiotu zobowiązanego do naprawienia szkody. Natomiast w toku postępowania sądowego, ostateczny kształt zadośćuczynienia ustala sąd rozpatrujący daną sprawę. O wysokości zadośćuczynienia decydują przede wszystkim takie kryteria jak: rozmiar doznanego uszczerbku, okres hospitalizacji, okres rehabilitacji poszkodowanego, wiek poszkodowanego, sytuacja życiowa poszkodowanego w jakiej znalazł się na skutek wypadku. [Jak wskazuje się wielokrotnie w ustalonym i bogatym orzecnictwie](#), zadośćuczynienie ma mieć przede wszystkim charakter kompensacyjny, a w związku z tym, nie może ono stanowić zapłaty symbolicznej, lecz musi przedstawiać ekonomicznie odczuwalną wartość dla poszkodowanego. Zadośćuczynienie musi być odpowiednie, a więc utrzymane w rozsądnych granicach, odpowiadających aktualnym warunkom i przeciętnej stopie życiowej społeczeństwa.

Jeżeli na skutek zdarzenia medycznego nastąpi zgon poszkodowanego (np. niewłaściwie przeprowadzona operacja doprowadziła do śmierci pacjenta) to osoby najbliższe dla poszkodowanego mają czynną legitymację do wystąpienia z roszczeniem o zadośćuczynienie z tytułu śmierci osoby najbliższej. W takiej sytuacji, prawidłowo ustalone zadośćuczynienie powinno odpowiadać kryteriom indywidualnym, związanym z okolicznościami faktycznymi danej sprawy. Przykładowo można wyróżnić tutaj takie czynniki jak: długotrwałość cierpienia i bólu po śmierci najbliższego, trauma, ogrom doznanego cierpienia; poczucie osamotnienia, cierpienia natury moralnej i wstrząs psychiczny wywołany śmiercią osoby najbliższej; stopień krzywdy wynikający z utraty pomocy, wsparcia i opieki osoby bliskiej; poczucie straty, żalu, tęsknoty, silne przeżywanie żałoby po zmarłym; utrata czerpania przyjemności z życia

rodzinnego; wiek uprawnionego do zadośćuczynienia; nagłe i brutalne rozerwanie więzi rodzica z dzieckiem, utrata prawa rodzica do wychowywania, obserwacji kolejnych etapów życia własnego dziecka; poczucie krzywdy i bólu, które wywołane jest utratą dziecka, stan psychiczny rodzica po zdarzeniu; pozbawienie możliwości radowania się z zakładanej przez dziecko rodziny, obserwowania dorosłości i samodzielności dziecka. Powyższe kryteria oraz zasady miarkowania zadośćuczynienia za śmierć osoby najbliższej w orzecznictwie sądów powszechnych zostały szerzej opisane w artykule [r. pr. A. Daszewskiego pt. „Miarkowanie zadośćuczynienia dla najbliższych członków rodziny z art. 446 § 4 k.c.”](#)

2. Koszty wynikające z uszkodzenia ciała lub rozstroju zdrowia

Zgodnie z brzmieniem ustawowym określonym w treści art. 444 § 1 k.c. w razie uszkodzenia ciała lub wywołania rozstroju zdrowia naprawienie szkody obejmuje wszelkie wyniki z tego szkody. Oznacza to zatem, iż poszkodowany ma prawo żądać od ubezpieczyciela bądź podmiotu zobowiązanego do naprawienia szkody zwrotu kosztów poniesionych m.in. na: opiekę ze strony osób trzecich, zakup medykamentów i innych środków medycznych, leczenie, zmianę żywienia, dostosowanie mieszkania w przypadku inwalidztwa, zakup protez, wózka inwalidzkiego, transportu poszkodowanego, tj. dojazdów na wizyty lekarskie, konsultacje i zbiegi rehabilitacyjne, przewozu do szpitala, do domu bądź w inne uzasadnione potrzebami miejsca, konieczny transport najbliższych poszkodowanego w celu odwiedzin chorego w szpitalu, kosztów związanych z podjęciem nauki mającej na celu zmianę wykształcenia, kursy, szkolenia, zakup podręczników i innych pomocy naukowych niezbędnych do zdobycia nowego zawodu. Zgodnie z utrwalonym stanowiskiem judykatury, poszkodowany jest wyłącznie legitymowany do dochodzenia kosztów określonych w art. 444 § 1 k.c. nawet jeżeli koszty te zostały poniesione przez osoby trzecie.

Warto również zaznaczyć, że na żądanie poszkodowanego zobowiązany do naprawienia szkody powinien wyłożyć z góry sumę potrzebną na koszty leczenia, a jeżeli poszkodowany stał się inwalidą, także sumę potrzebną na koszty przygotowania do innego zawodu.

3. Renta i jej rodzaje

Przesłanki do żądania przez poszkodowanego renty określone są bezpośrednio w treści art. 444 § 2 k.c. Poszkodowany zdarzeniem medycznym może żądać świadczenia okresowego w

postaci renty, wówczas gdy na skutek wypadku poszkodowany utracił całkowicie lub częściowo zdolność do pracy zarobkowej, zwiększyły się jego potrzeby lub zmniejszyły widoki powiedzenia na przyszłość. Renta wyrównawcza ma zadanie zrehabilitować poszkodowanego utratę dochodów powstałą w wyniku utraty całkowitej bądź częściowej zdolności zarobkowania. Renta z tytułu zwiększonych potrzeb (tzw. renta na zwiększone potrzeby) ma na celu rekompensatę wydatków, które w przyszłości będzie ponosił poszkodowany na skutek doznanego uszczerbku fizycznego. Wydatki te mogą obejmować: koszty leczenia, wykonywania zabiegów, rehabilitacji, specjalnego odżywiania, opieki osób trzecich. Renta z tytułu zmniejszenia się widoków powodzenia na przyszłość obejmuje sytuacje, gdy na skutek wypadku poszkodowany utracił możliwość zarobkowania przy wykorzystaniu szczególnych właściwości bądź kwalifikacji (utrata głosu przez zawodowego lektora, komentatora). Warto również zwrócić uwagę, że w [orzeczeniu z dnia 24 września 2009 r. \(sygn. akt II PK 65/09\)](#) Sąd Najwyższy zaznaczył, że „Art. 442 § 2 k.c. reguluje trzy, oparte na różnych podstawach faktycznych, świadczenia rentowe: z tytułu utraty zdolności do zarobkowania, z tytułu zwiększenia się potrzeb poszkodowanego oraz z tytułu zmniejszenia się jego widoków powodzenia na przyszłość. Każda z wymienionych w tym przepisie podstaw świadczenia rentowego stanowi samoistną przesłankę jej zasądzenia”. Istnieje również możliwość żądania renty tymczasowej w toku postępowania sądowego pod warunkiem, gdy w chwili wydania wyroku szkody nie da się dokładnie ustalić.

Omawiając zagadnienie roszczenia o rentę nie sposób pominąć regulacji art. 447 k.c. Przepis ten dotyczy kapitalizacji renty. Norma ta stanowi, że z ważnych powodów sąd może na żądanie poszkodowanego przyznać mu zamiast renty lub jej części odszkodowanie jednorazowe. Dotyczy to w szczególności wypadku, gdy poszkodowany stał się inwalidą, a przyznanie jednorazowego odszkodowania ułatwi mu wykonywanie nowego zawodu. Mimo, że przepis ten jest adresowany do sądu i stanowi materialną prawną podstawę do żądania na etapie postępowania zasądzenia jednorazowej kwoty tytułem renty, to może on być stosowany również na etapie postępowania likwidacyjnego bądź w toku zawierania ugody z ubezpieczycielem czy podmiotem zobowiązanym do naprawienia szkody.

Należy mieć na względzie, że w razie zgłoszenia żądania renty skapitalizowanej na podstawie art. 447 k.c. należy wykazać ważny powód leżący po stronie poszkodowanego uzasadniający możliwość zasądzenia świadczenia jednorazowego. W toku postępowania sądowego, sąd rozpatrujący sprawę bada czy w świetle okoliczności faktycznych sprawy ważny powód

wystąpił. Do ważnych powodów określonych w judykaturze zalicza się: zamiar wykonywania przez poszkodowanego w wypadku przy pracy nowego zawodu przez rozpoczęcie i prowadzenie działalności gospodarczej na własny rachunek – pod warunkiem wszakże, że z okoliczności sprawy wynika, iż zostanie on zrealizowany; okoliczności istniejące w sprawie dają podstawę do wniosku, że przyszłe raty renty nie mogą być egzekwowane, a zatem prawo nie zostanie w ogóle zrealizowane (np. wyjazd dłużnika na stałe za granicę bez pozostawienia majątku w kraju); zakłócenia w bieżącym wypłacaniu renty, co wprost odbija się niekorzystnie na sytuacji uprawnionego.

Nieco odmiennie kształtują się natomiast roszczenia odszkodowawcze osób uprawnionych w sytuacji, gdy poszkodowany zmarł na skutek zdarzenia medycznego. Poza wyżej opisanym roszczeniem o zadośćuczynienie z powodu śmierci osoby najbliższej, uprawnionym przysługują jeszcze roszczenia z tytułu wynikłej szkody majątkowej opisane w treści art. 446 k.c.

Fakultatywna i obligatoryjna renta „alimentacyjna” – stosownie do treści art. 446 § 1 k.c., jeżeli wskutek uszkodzenia ciała lub wywołania rozstroju zdrowia nastąpiła śmierć poszkodowanego, zobowiązany do naprawienia szkody powinien zwrócić koszty leczenia i pogrzebu temu, kto je poniósł. Na podstawie powyższego przepisu osoby, które pokryły koszty leczenia oraz pogrzebu mogą żądać od ubezpieczyciela bądź sprawcy refundacji ww. wydatków. Zgodnie natomiast z art. 446 § 2 k.c. osoba, względem której ciążył na zmarłym ustawowy obowiązek alimentacyjny, może żądać od zobowiązanego do naprawienia szkody renty obliczonej stosownie do potrzeb poszkodowanego oraz do możliwości zarobkowych i majątkowych zmarłego przez czas prawdopodobnego trwania obowiązku alimentacyjnego. Takiej samej renty mogą żądać inne osoby bliskie, którym zmarły dobrowolnie i stale dostarczał środków utrzymania, jeżeli z okoliczności wynika, że wymagają tego zasady współżycia społecznego.

Powyzsza norma, pozwala osobom uprawnionym do świadczeń alimentacyjnych od poszkodowanego wystąpić z żądaniem tzw. renty alimentacyjnej. Należy jednak wskazać, że legitymację czynną do wystąpienia z takim roszczeniem miałyby wyłącznie osoby, które rzeczywiście mogły skierować roszczenie alimentacyjne do zmarłego jeszcze za jego życia. O kręgu osób uprawnionych do alimentacji decydują przepisy art. 128, 131, 144 k.r.o. Drugi rodzaj renty wymienionej w przepisie art. 446 § 2 k.c. to renta fakultatywna, do której

uprawnione są osoby, którym zmarłym dobrowolnie i stale dostarczał środków utrzymania. Możliwość żądania takiej renty musi być uzasadniona zasadami współżycia społecznego. Przepis ten może mieć zastosowanie w sytuacji, gdy uprawnionego ze zmarłym łączył bliski stosunek osobisty (np. konkubent, partner).

4. Odszkodowanie za znaczne pogorszenie sytuacji życiowej

Możliwość wystąpienia z takim roszczeniem wynika bezpośrednio z treści art. 446 § 3 k.c. Przepis ten przewiduje możliwość rekompensaty szkody majątkowej powstałej w związku ze znacznym pogorszeniem sytuacji życiowej najbliższych członków rodziny zmarłego poszkodowanego. Jak wskazuje się w doktrynie i orzecznictwie, przepis ten powinien umożliwić naprawienie szkód majątkowych, również tych które są trudne do uchwycenia i wymierzenia oraz tych, które nie są uwzględnione przy zasądzeniu renty osobom uprawnionym. Przez sytuację życiową należy rozumieć ogół czynników składających się na położenie życiowe jednostki, a także trudno wymierzalne wartości ekonomiczne. Określając wysokość odszkodowania przyznanego najbliższym członkom rodziny osoby zmarłej z powodu wypadku zawinionego przez inną osobę, jeżeli skutek śmierci nastąpiło znaczne pogorszenie ich sytuacji życiowej, sąd jest obowiązany wziąć pod uwagę różnicę między stanem, w jakim znaleźli się członkowie rodziny zmarłego po jego śmierci, a przewidywanym stanem materialnym, gdyby zmarły żył, spoglądając jednak na te okoliczności przez pryzmat powyższego stanowiska. Nie można tu też tracić z pola widzenia, że zwrot „znaczne pogorszenie sytuacji życiowej” należy odczytywać nie tylko w materialnym aspekcie zmienionej sytuacji bliskiego członka rodziny zmarłego, ale w szerszym kontekście, uwzględniającym przesłanki pozaekonomiczne i niewymierne w pieniądzu, określające tę sytuację, takie jak pozbawienie uprawnionego do odszkodowania oczekiwania na pomoc i wsparcie członka rodziny, których mogła ona zasadnie spodziewać się w momentach tego wymagających ([wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 14 listopada 2013 r., sygn. akt I ACa 697/13](#)).

Warto pamiętać o tym, że katalog roszczeń odszkodowawczych przewidzianych w kodeksie cywilnym jest niezwykle zróżnicowany. Możliwość dochodzenia określonych roszczeń odszkodowawczych uzależniona będzie od okoliczności faktycznych występujących w danej sprawie. Również o wysokości roszczeń należnych poszkodowanemu decyduje wiele zróżnicowanych czynników o charakterze indywidualnym. Należy również pamiętać o właściwym i rzetelnym udokumentowaniu roszczeń dochodzonych od ubezpieczyciela. W

przypadkach skomplikowanych, gdy oszacowanie należnych roszczeń może okazać się utrudnione dla osoby nie posiadającej doświadczenia w tym zakresie, warto skorzystać z pomocy profesjonalnego pełnomocnika, który pomoże w sposób należyty udokumentować roszczenia oraz sformułować wysokość roszczeń przez nas żądanych.